

НАЦІОНАЛЬНІ КОНСТАНТИ ПОЕТИЧНОГО СТИЛЮ ІВАНА ІРЛЯВСЬКОГО

І.Ірлявський (справжнє ім'я Іван Рошко) разом із І.Колосом гідно репрезентує закарпатоукраїнське крило талановитих поетів-неоромантиків празької школи. Так трагічно склалося, що творчий шлях поета тривав усього 5 років, а життєва стежка обірвалася на 23-му році.

Народився Іван Рошко 17 січня 1919 року в селі Ірлява Ужгородського району на Закарпатті. Після закінчення в 1938 році Мукачівської торговельної академії деякий час працював у Підкарпатському банку в Ужгороді. Брав активну участь у подіях Карпатської України в Хусті 1939 року, зокрема у роботі літературно-мистецької громади "Говерла", очолюваної О.Ольжичем. Після розгрому Карпатської України опинився в еміграції, спочатку в Югославії, потім Німеччині, а влітку 1939 року – в Празі. Там працював у редакції "Пробоем", реалізував себе також у художній творчості, адже саме в Празі була написана основна частина творчого доробку.

У вересні 1941 року як член Культурної референтури ОУН приїхав до окупованого фашистами Києва, де займався організацією Спілки письменників (став її секретарем), редагуванням газети "Українське слово" та його літературно-мистецького додатку "Література і мистецтво" (пізніше – "Літаври"). 9 лютого 1942 року заарештований, а 21 лютого розстріляний гестапо у Бабиному Яру.

Творчий доробок І.Ірлявського внаслідок складних перипетій історії та трагічної особистої долі досі далеко не в повному обсязі досліджений в українському літературознавстві. Однак він вагомий як за обсягом, так і за естетичною вартістю. За життя поетові вдалося видати три оригінальні поетичні збірки – "Голос Срібної землі" (1938), "Моя весна" (1940), "Вересень" (1941), а четверта – "Брості" (1942) вийшла вже після трагічної загибелі автора.

Значимість творчої індивідуальності І.Ірлявського, який за своє 23-річне життя встиг виявити потужний ліричний дар, не загубившись серед блискучих обдарувань празької школи, помітили вже і його сучасники – О.Ольжич, Є.Маланюк, М.Мухин, О.Лашенко, С.Николишин.

Першим відгукнувся на появу дебютної збірки І.Ірлявського "Голос Срібної Землі" А.Патрус-Карпатський рецензією в газеті "Нова Свобода", в якій зазначив: "Ірлявський зрозумів, що карпатоукраїнський народ тільки щойно починає жити справжнім життям, тому йому не можна підносити в різних соусах меланхолійні любовні зітхання, життєву безпорадність та похоронні марші... Що найбільше кидається в очі у Ірлявського – це проповідь, заклик, політична ідейність, але ці прикмети зовсім не шкодять поетичності та художності його віршів" [16, 5].

Поява першої збірки І.Ірлявського привернула увагу активного критика того часу М.Мухина (псевдонім – Читач), який цілком слушно зауважив: "Ця

збірка в своїй цілості віддзеркалює настрої й поривання української молоді, не конче лише за Карпатами, що народилась коло 1920 року, а матурувала перед 1940. В цім полягає передовсім її значення, як "людського документа". Вона, при всій своїй подекуди ще майже дитячій недовершеності, говорить багато і за багатьох" [20, 25].

Досить скептично висловився стосовно "Голосу Срібної Землі" С.Николишин у статті "Поет наспокійних буднів". Однак друга збірка І.Ірлявського "Моя весна" викликала цілком позитивну реакцію критика, який зазначив, що тут автор "наскрізь націоналістичний поет, захоплений поглядом на сьогоднішню дійсність, в якій він чинний творець. Лірика Ірлявського, окрім цього є сповіддю автора з любові до природи, до своєї весни, своєї осені, до наших буднів... Загально, супроти "Голосу...", кидається в вічі більша символічність образів збірки. Цим вона багато виграє супроти колишньої риторичності першої спроби поета" [15, 332].

Слід зауважити, що майже жодна збірка молодого поета не залишилася поза увагою критики. Одразу ж після виходу третьої книжки "Вересень" у Празі в щомісячнику "Ілюстровані вісті" була надрукована коротка рецензія на неї. Критик, який підписався криптонімом С.С., розглядає збірку лише з "поетикальної" сторони, наголошуючи на тому, що з "формального боку добре те, що молодий поет не обмежується до "легких" видів вірша, а шукає й важчих, хоч би із дактилічною римою". Разом з тим С.С. звертає увагу на наявність у поезії І.Ірлявського багатьох стилістичних та граматичних невправностей. Однак незважаючи на це, критик робить цілком позитивне резюме: "Поза цими формальними заввагами треба сказати, що книжка своїми чисто поетичними вартостями, одна з замітніших появ еміграційної поезії" [18, 15].

У "радянський" період ім'я поета з ярликом буржуазного націоналіста було вилучено з літературного обігу, його збірки не перевидавалися і не були відомі читачеві. Майже не цікавилася творчістю закарпатського поета-пражанина критика та літературознавство. Лише поодинокі публікації знаходимо в діаспорних виданнях. Є.Маланюк у своїй "Книзі спостережень" із захопленням говорить про ліричне обдарування І.Ірлявського і серед здобутків молодого автора виділяє "викристалізовану літературну мову, всеукраїнський словник, натуральність синтакси, органічну легкість вірша" [12, 488].

Першу ґрунтовну статтю, присвячену аналізу життєвого і творчого шляху поета, опублікував відомий у діаспорі український критик та літературознавець О.Лашенко, який особисто знав І.Ірлявського. Ця публікація в канадському календарі "Слово" була присвячена 25-літтю від дня трагічної загибелі поета. Окреслюючи творчу еволюцію І.Ірлявського, О.Лашенко небезпідставно стверджує: "Його трохи меланхолійний, а проте завше теплий, схильний до широких впливів ліризм набирає з часом соковитості і конкретності. Замість риторичного, трохи наївного та абстрактного патосу творчих початків ("Голос Срібної Землі"), приходиться

поезія, насичена гарячими мотивами особистого і національного життя" [10, 48].

Починаючи з 1990 року, творчістю І.Ірлявського зацікавилися сучасні літературознавці. Відкрив нову сторінку у вивченні творчого доробку поета О.Мишанич публікацією у газеті "Закарпатська правда" статті, присвяченої 70-річчю від дня народження поета. Після цього у пресі з'явилося цілий ряд нових матеріалів про життєву і творчу долю несправедливо забутого автора (статті Н.Вигодованець, Р.Офіцинського, Б.Червака, Д.Федаки).

Чеський україніст М.Неврлий виділив І.Ірлявського серед чільних представників празької школи поетів. Дослідник зауважив, що всі збірки І.Ірлявського "позначені справжнім талантом, юнацькою завзятістю, виразним ідейним спрямуванням і художніми пошуками" [14, 16].

Ю.Балега у статті "Поезія Івана Ірлявського" зробив спробу цілісного аналізу творчої спадщини поета крізь призму біографічного методу та шляхом виокремлення головних мотивів його лірики [3].

Найбільше в галузі дослідження творчої спадщини І.Ірлявського зробила М.Козак у своїй дисертаційній роботі "Розвиток української лірики 20-30-х рр. ХХ ст. на Закарпатті (проблематика та жанрово-стильові пошуки)". Аналіз поезики віршів у світлі стильової еволюції автора привів дослідницю до цілком слушного висновку: "Неоромантизм, якому притаманне піднесення над буденним, патетика, стихійний ліризм, переплетення мрії з дійсністю, знайшов яскравий вияв у ліриці І.Ірлявського" [9, 12]. Заслугою М.Козак є те, що вона досліджує лірику І.Ірлявського в контексті творчого доробку поетів празької школи, глибоко аналізує поезику його творів, найбільшу увагу акцентує на стильовій домініанті.

Велику роботу в галузі популяризації художньої спадщини І.Ірлявського здійснили Н.Ребрик та Д.Федака, адже до середини 90-х років збірки поета не перевидавалися і тому його лірика не була набутком читачів. Видання, упорядковане Н.Ребрик, містить вступну статтю, передрук усіх чотирьох збірок поета та методичний розділ, розрахований на вчителів-словесників. Перше видання, що вийшло в пострадянський період під ім'ям самого автора, упорядкував Д.Федака, який написав ґрунтовну передмову та примітки до публікацій. Крім поезій, що увійшли до чотирьох збірок І.Ірлявського, книга містить вірші поза збірками, публіцистику поета та літературно-критичний додаток, який складається з малодоступних сьогодні матеріалів про літературне життя в Закарпатті 20-30-х років.

Д.Федака зауважив, що "у збірці "Моя весна" громадянське й особистісне, інтимне більш врівноважені, вона пройнята неюначою розважливістю, трагічні події березня 1939-го увійшли у вірші виразними штрихами-деталлями і пройдуть, як незагойна рана, через усю подальшу творчість... Книга творить фрагментарний зліпок біографії поета – зовнішньої і внутрішньої, почуттєвої..." [19, 14]

Огляд усіх ліричних збірок І.Ірлявського дає підстави говорити про національну специфіку його поезії. З'ясування національних підвалин художнього світу митця – одне з актуальних питань літературознавчого

аналізу. Адже, як зауважив Ю.Шерех, "видатна поезія може бути тільки та, що росте з національного коріння". П.Іванишин, ґрунтовно досліджуючи феномен національної ідентичності, прийшов до висновку, що "автор завжди (як член конкретної національної спільноти) творить вербальну дійсність на основі своєї національної ідентичності" [4, 44]. А "...мистецтво, зокрема література, містить в собі незглибимі національні "начала" (в термінології М.Гайдеггера), що побутують на двох іманентних рівнях: естетичному та ідейному (точніше – інтенціональному, ідеологічному)" [4, 32].

Дослідження національної специфіки художньої літератури є продуктивним на прикладі творчості майже всіх видатних письменників. Багатий матеріал для цього дає і лірична спадщина І.Ірлявського. На думку М.Козак, "світовідчуття І.Ірлявського тісно пов'язане з селом, селянською психікою, відбиває ментальність української нації. Образи-символи воїна-орача, дороги, кроків, днів, ниви, простору, степу, землі, шляху в творчості поета огортаються національними реаліями" [9, 11].

Вивчення національних констант поетичного мислення автора передбачає з'ясування принаймні двох таких аспектів: національно-екзистенційних модусів та архетипів національного підсвідомого. І одне, і друге свідчить про національну специфіку творчого доробку митця.

По-перше, ліричний герой І.Ірлявського є втіленням його власних інтенцій, автор і суб'єкт співвідносяться в художньому просторі лірики поета. Це пов'язано як із вираженням активної позиції стосовно державотворчих та соборницьких ідей, так і з постійною ідентифікацією себе як митця. Уже у вірші, яким відкривається перша збірка І.Ірлявського "Голос Срібної Землі", ліричний герой задекларував себе як поет: "*Поезіє, тобою я живу, змагаючись на шляху вже сьогодні*" [5, 19]. Він неодноразово стверджує думку, що хоче "*жити душею, як поет*" ("Хочу"). У наступних збірках ця тенденція лише поглиблюється, як наприклад, у вірші "Моя весна" – програмовому для другої книжки поета:

*Я лишуся надалі поетом,
принесеш ти найкраще мені,
забереш же окрилений летом
моє серце і з серця пісні* [5, 55].

Нерідко входять у художній світ І.Ірлявського у своєму первозданному вигляді і елементи його біографії. Автор поетизує світ свого дитинства, часто звертається до образів матері, села, рідної хати тощо. Слід зауважити, що ці образи належать до ключових образів лірики І.Ірлявського. Варто погодитися з думкою О.Лашенка, що "питома, зрештою, чи не кожному лірикові біографічність не локалізує і не провінціалізує духових обривів поета. Вийшовши з міцного селянського кореня й все чуючи крізь простір і час у своєму серці ірлявські дзвони, поет прагне жити найвищими межами українського сьогодні" [10, 49]. Загалом в основі характеру ліричного героя поета лежить узагальнено-народне світовідчуття, закладене ще в дитинстві. З цим пов'язаний один з улюблених і продуктивних художніх прийомів автора – ретроспективний погляд у минуле, поетизація світу дитинства. Найкраще

це, безперечно, зреалізовано у ліричній поемі "Вересень", яка, за словами М.Козак, "включає в себе такі жанрові модифікації, як пейзажні замальовки, реалістичні описи селянських буднів, вкраплення жанру молитви, вірша-портрета, вірша-заповіту" [9, 11].

І.Ірлявський вдається тут до поетизації селянського побуту, обрядів, звичаїв, релігійних свят, особливо Великодня і Різдва як головних у християнстві. З дитинства винесена і підсвідома, вроджена релігійність як питома ознака української етнопсихології. Адже релігія, як і мова, – одна з важливих націотворчих домінант. Наприклад, у вірші "Голос Срібної Землі" ліричний герой апелює до уявного, збірного адресата:

*Клякнувши, принесіть хвалу Творцеві,
що дітям гір в час крутий допоміг
дійти звияжно до мети й сталево
не збитися з доріг [5, 52].*

Не можна не помітити, з якою побожністю і з яким знанням психології та побуту селян автор малює картини святкування народження на воскресіння Ісуса Христа. Він вдало передає такі риси селянської вдачі, як пісенність і глибока релігійність:

*Зцілялись рани незагоєні
в зворушливих хвилинах коляди і співу
малих хлоп'ят з усмішкою врочистою;
співали про Ясного в яслах і про Діву –
благословенну, чистую...*

*У коляді, як і в піснях, затаєна
селянська таємниця,
у них їх радощів причаєних
невичерпна криниця... [5, 128].*

Закоріненістю у народний світогляд зумовлена і головна тенденція творчої еволюції І.Ірлявського – від юначої патетики у дебютній збірці "Голос Срібної Землі" до ліричного самозаглиблення в пізніших книгах, особливо "Вересні" та "Бростях". Саме "тонкий ліризм переживань" є однією із органічних складових української ментальності. І не випадково домінантною рисою суб'єкта лірики І.Ірлявського є лірико-романтичне світовідчуття. У нього органічно переплітається громадянська та суб'єктивно-особистісна лірика. Однак можна помітити, що творча еволюція поета проходила в напрямку посилення суб'єктивного, ліричного начала. Яскравим прикладом цього є саме збірка "Вересень" – ліричний цикл-спогад про дитинство, про найрідніших людей, про місця, де все починалося і куди ведуть усі дороги. За словами О.Мишанича, книжка "Вересень" – це "поема на етнографічно-побутову тему", "це справжній гімн селу, його праці, осінній карпатській ідилії" [13, 280-281]. Циклічна побудова збірки сприяє тому, що тут вимальовується цілісна картина сільського життя. Композиція, щоправда, дещо фрагментарна, картини калейдоскопічно змінюються, тому що це

спогади, своєрідний "потік свідомості". Назва збірки символічна: вересень уособлює пору дозрівання врожаю, жнив, підведення підсумків зробленого:

*В напрузі дні серпневі я відмітив
і хлопцем усміхнувся на вересень,
на те, що схоронилося дозріти
на обрію мого березі [5, 110].*

Слід зауважити, що ліричний автогерой І.Ірлявського є втіленням майже всіх питомо українських емоційно-чуттєвих рис – ознак національної психології, серед яких найважливішими є "тонкий ліризм переживань, мрійництво, одухотвореність, тяжіння до витонченого естетизму, гармонії (особливо у ставленні до природи), повага до особистісних інтересів, до свободи тощо" [11, 451].

І.Ірлявський нерідко декларує іманентне для українця єднання людини і природи. Найпоказовішою у цьому плані є збірка "Моя весна", вже в назві якої закладено ототожнення періоду людського життя із сегментом річного циклу. Автор вдається до поетизації усіх пір року, що зумовлено як психологічними чинниками, так і усвідомленням того, що циклічність у природі безпосередньо пов'язана із селянським життєвим циклом, в основі якого лежить праця на землі. Слушними у цьому плані є судження М.Козак: "У поетичній моделі світу І.Ірлявського використано міфологічну календарно-обрядову символіку: рецепцію буднів і свят дитинства подано через зміну пір року. Вічний колообіг річних циклів накладається на колообіг селянського життя" [8, 16]. Знайшла майстерне втілення в ліриці І.Ірлявського і фольклорна традиція психологічного паралелізму та персоніфікованих образів природи:

*... бо шепоче мені це природа,
а її – нерозлучний я син.
Щось моргають до мене діброви
і всміхаються цвітом сади... [5, 57].*

Тонко передати українську вдачу, врахувавши майже всі етнопсихологічні ознаки, неможливо без апеляції до колективного підсвідомого. Адже національна ментальність – це саме те, що об'єднує національні архетипи в одну цілість. Художній космос І.Ірлявського базується на архетипній основі, автор оживлює закладені в глибинах народної (патріархально-української) підсвідомості образи-архетипи, вірніше національні міфологеми. До таких відносимо архетип матері, хати, землі, дороги, героя тощо.

Стрижневим образом збірки "Вересень" є образ-символ дороги, що виступає у двох іпостасях: реального шляху, який веде ліричного героя від рідних порогів у далекий світ, і дороги назад у село – уявної, бажаної, витвореної давніми спогадами. Трагедійні нотки звучать там, де ліричний суб'єкт говорить про те, що цей шлях вів його лише в одному напрямку – "від хати без перерви". Він нерідко називає свій шлях колією, яка уособлює рух у далечінь, у безмежність, і на цю колію накладає відбиток далека "пісня дитинства".

Характерною ознакою художнього світу І.Ірлявського є "антеїзм", що полягає "в любові до рідної землі, обожненні її, у прагненні гармонійних стосунків з нею, у шануванні родини" [11, 451]. "Голос Землі (як бачимо, у Ірлявського це винесено навіть у назву першої збірки "Голос Срібної Землі" – Е.Б.) – це просторово-територіальний компонент національної ідентичності" [1, 95], – вважає С.Андрусів. Ще О.Лашенко зауважив, що "поезія Ірлявського у своїх змісті й формі наскрізь органічна, джерела її інспірації лежить лише і лише у власній українській землі, і тому зміст цієї поезії завше такий чистий і тим самим новий, сповнений свіжої і життєдайної сили" [10, 50-51].

Національна специфіка лірики І.Ірлявського прочитується і в поетизації національного простору, топонімів рідної землі – гір як невід'ємного атрибуту малої батьківщини, степу як атрибуту українськості. Через актуалізацію цих національних топонімів авторові вдається втілити наскрізьну для його лірики ідею соборності України, як у ліричному циклі "Срібна Земля":

*Уже не бракує там того,
що манить, чарує, веде
і вказує завжди дороги,
за гори, на Київ, у степ* [5, 87].

М.Козак помітила, що "значний вплив на формування поетичної історіософії І.Ірлявського мали праці О.Ольжича, особливо концепція українського степу, містичної ролі землі. Архетип степу в поезіях І.Ірлявського постає як порубіжжя між Космосом і Хаосом, відбиває змагання українців протягом століть на грані цих двох стихій" [9, 11]. Нерідко цьому сприяє вдале використання етнізмів та топонімів ("Від Татар до далекого Кавказу", "сьогодні тут, за день, за два – над Доном", "Від Кавказу до срібної Тиси, як вгавала в степу боротьба" тощо). Пейзаж, що є важливим компонентом національного простору, часто виконує у віршах І.Ірлявського важливу психологічну функцію.

Остання з ознак "антеїзму" – пошана до родини, роду – також притаманна художньому світосприйняттю ліричного "Я". Тут на безпосередню увагу заслуговує архетипно-реалістичний (підсвідомо-свідомий) образ матері, що розкривається у кількох аспектах: найчастіше матері як найдорожчої в світі людини, а також матері-землі, матері-України, матері-природи. Саме через образ матері втілюється архетипна прив'язаність суб'єкта лірики І.Ірлявського до своєї землі, до села, до батьківської хати, до народних традицій, врешті – до України. Найбільш різноаспектно розроблено цей образ у ліричній поемі "Вересень", хоча він, безперечно, належить до стрижневих образів художнього макрокосму поета.

Ще одна основа національної психології, зумовлена суспільно-історичними реаліями, – потяг до свободи, до утвердження власної держави, до об'єднання всіх її складових, також реалізується автором і на інтуїтивному, і на глибоко усвідомленому рівні. Уже перша збірка поета "Голос Срібної Землі", як уже було зазначено, показує активну громадянську позицію ліричного автогероя, що є втіленням буремного покоління борців за

утвердження національної держави. У збірці "Голос Срібної Землі" переважають соборницькі ідеї. Україна і Закарпаття займають вагомe місце в художній свідомості митця. Творча індивідуальність І.Ірлявського сформувалася в руслі ідей Т.Шевченка під впливом національного відродження Закарпаття в оточенні поетів празької школи, ідеалом яких була вільна, єдина, соборна українська держава.

У його поезії сформувався новий для української лірики герой-неоромантик, типологічно споріднений з суб'єктами лірики Є.Маланюка, О.Теліги, О.Ольжича, І.Колоса та інших поетів празької школи. Неоромантична філософія чину, що також зближує лірику І.Ірлявського з лірикою поетів празької школи, особливо О.Ольжича, є наскрізною у всіх збірках закарпатського "пражанина". Як поет суб'єкт лірики І.Ірлявського вдається до вербального (в слові) втілення національної ідеї, яка, головню, реалізується через архетипний образ героя, що в художньому космосі І.Ірлявського співвідносний з образами лицаря, месника, борця тощо. Нерозривно пов'язаний з цими образами домінантний для лірики поета образ дороги, шляху, що "вів від хати без перерви". М.Бажанський слушно зауважив, що "психологія творення ліричних бойових картин у нього стихійна, пов'язана дуже тісно з народною творчістю, з її символічними атрибутами ("землі", "дороги", "бурі"), позначеними національною своєрідністю" [2, 106].

Невід'ємною складовою національної ідентифікації є національна пам'ять. І.Ірлявський неодноразово апелює до історичного минулого українського народу, але, на відміну від інших поетів-пражан, таке звернення до національної історії можемо простежити лише на рівні алюзій. У нього немає розлогих картин минулих історичних подій, натомість події сьогодення поет вписує в історичний контекст і трактує в історіософському ключі. Причому пам'ять рідко повертає його у далеке минуле (до "крику кочовничих народів, що знову, як перше, ідуть", до "козацького лицаря, що довго землю у ярмі орав" та ін.). Найчастіше поет апелює до подій, пов'язаних із спробою відновлення української державності у 1917-21 рр.:

*Хай загримлять в душі грізним акордом,
як заклик, пісня і грімкий салют
на почини нових, нестримних, гордих:
Базару, Львова, Крут... [5, 52].*

Це дає йому можливість спроектувати майбутнє. У прогностично-візійному баченні майбутнього переважає оптимістична тональність.

Як бачимо, розгляд творчості І.Ірлявського крізь призму національної ідентичності є надзвичайно продуктивним. Адже, на думку Л.Сеника, "термін "національна ідентичність" стосовно літератури – це збереження найсуттєвіших національних ознак: мови, психології, мислення (свідомості), способу буття, звичаїв, релігії, осмислення сучасного і минулого в світлі національної ідеї, послідовне (або й стихійне) відстоювання політичних, культурно-духовних прав нації, державності як єдино можливої форми нормального існування національної спільноти..." [4, 37]. Всі ці ознаки

"національної ідентичності" притаманні художньому мисленню та поетичному стилю І.Ірлявського.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрусів С. Модус національної ідентичності: Львівський текст 30-х років ХХ ст. – Тернопіль: Джура, 2000.
2. Бажанський М. Поет суворих строф і радісних ідилій // Моя Карпатська Україна. – Київ-Нью-Йорк: Світовид, 1995. – С.102-106.
3. Балєга Ю. Поезія Івана Ірлявського // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія філологічна. – Вип.3. – Ужгород, 1998. – С.51-56.
4. Іванишин П. Поезія Петра Скунця (Художнє вираження національно-духовної ідентифікації ліричного героя). – Дрогобич: Відродження, 2003.
5. Ірлявський І. Брості: Твори / Упорядкування, вступна стаття та примітки Д.Федаки. – Ужгород: ВАТ "Видавництво Закарпаття", 2002.
6. Козак М. Автор і ліричний герой у поезії І.Ірлявського // Закарпаття в складі Чехословаччини: Проблеми відродження і національного розвитку: Доповіді наукового семінару. – Ужгород, 1999. – С.211-217.
7. Козак М. Збірка І.Ірлявського "Вересень" як лірична поема // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства (збірник наукових праць). – Вип.2. – Ужгород, 2000. – С.310-316.
8. Козак М. Розвиток української лірики 20-30-х рр. на Закарпатті (проблематика та жанрово-стильові пошуки) / Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук. – Івано-Франківськ, 2002. – 20 с.
9. Козак М. Стильові течії в поезії Закарпаття 20-30-х років ХХ ст.: Методичні розробки для проведення спецкурсу. – Ужгород, 2003. – 32 с.
10. Лашенко О. Брості. Пам'яті Івана Рошка-Ірлявського // Календар "Слово" на рік 1967. – Торонто. – С.46-51.
11. Літературознавчий словник-довідник / Р.Т. Гром'як, Ю.І. Ковалів та ін. – К.: ВЦ "Академія", 1997.
12. Маланюк Є. Inter Arma // Маланюк Є. Книга спостережень. – Канада: Гомін України, 1962. – С.185-504.
13. Мишанич В. Голос Срібної Землі. Поезія Івана Ірлявського // Мишанич О. Повернення. – 2-е вид., перероб. і доп. – К.: АТ "Обереги", 1997. – С. 276-281.
14. Неврлий М. Празька поетична школа // Муза любові й боротьби. – К.: Український письменник, 1995. – С. 3-19.
15. Николишин С. Поет неспокійних буднів // Пробоєм. – 1940. – Ч.11-12. – С.332-334.
16. Патрус-Карпатський А. Голос Срібної Землі // Нова свобода. – Хуст. – 1939. – 17 січня. – С.5.
17. Ребрик Н. Іван Рошко (Ірлявський): "...Ірлявські дзвони в моїм серці чути...": Життєвий і творчий шлях поета. – Ужгород: Гражда, 2000.
18. С.С. Ірлявський. Вересень. В-во Ю.Тищенко, Прага, 1941 // Ілюстровані вісті. – 1941. – Листопад. – С.15.
19. Федака Д. Неспокійні будні Івана Ірлявського. Штрихи життєвого і творчого шляху поета, публіциста, борця за Соборну Україну // Ірлявський І. Брості: Твори. – Ужгород: ВАТ "Видавництво Закарпаття", 2002.
20. Читач (М.Мухин). Новини української літератури // Пробоєм. – 1940. – Ч.1. – С.25-27.